

Ötven éve halt meg Krúdy Gyula

Fáy István

Gordonkahangján sírvigadásnak
Mesélsz nekünk igaz magyar mesét,
Hogy megszépül szavadra mind a bánat,
S tündéri távlat lesz a messzeség.

Mágus szemekkel multból felidézéd
Az elporlott víg gavallérokat
És mosolyognak újra régi szépek,
Kiket már csöndes, vén oskert fogad.

1878-ban született régi Nógrád megyei nemesi családból Nyíregyházán, mert egyik őse ide költözött. Nagyapja, legidősebb Gyula 1848-ban kapitány, apja ügyvéd, a város első virilitájja. Ő a legifjabb Gyula a szatmárnémeti Jezsuitáknál és podolini Piaristáknál és szülővárosában végzi iskoláit. A milléneum görögtüze 1896-ban Budapestre csalja és ott marad egész életében. Nagyon kevés olyan korabeli újság van, melynek nem dolgozik. Kivételes géniusát azonban Kis József ismeri fel és fejedelmi tiszteletdíjjal megbízza szabadonválasztott téma regénnyé való megírására. Így születik meg a Vörös postakocsi (1913) és a hozzátartozó négy másik regény. 1899-ben megnősül és három gyermek születik a válással végződő házasságból. 1921-ben köt másodszer házasságot és ebből származik Zsuzsáné. 1914-ben megkapja a Ferenc József díjat, 1930-ban a Baumgarten díjat és 1932-ben a Rothermere díjat.

Teljesen mindegy, hogy Krúdy Gyulának, Rezeda Kázmérnak, vagy Sindbádnak nevezük az életnek ezt a nagy hajóját. Amit ír, látszólag próza, de nyugodtan mondhatjuk, hogy a magyar líra egyik legnagyobb alakja és életműve legnagyobb részének főszereplője ő maga.

Akkor, amikor a „Sacher fiú” (Bárczy István) világvárost épít Budapestről, ő megalkotja a XIX. század mitológiáját. A multban él és az időt úgy kezeli, mint rajtakívül senki az európai irodalomban. Egy óra, vagy ötszáz év ugyanazon az oldalon békésen megférnek, anélkül, hogy zökkenőt okoznának. Azt állítja, hogy soha nem olvasott tudományos történelmet, csak „ponyvák-ból” ismerte meg azt. De amikor, mint Templarius végigkíséri az apácafőnöknőt a Dunántúlon, mi a másik kezébe kapaszkodunk. Vele megyünk, amikor II. Lajos özvegyét, Habsburg Máriát, mint eretnek luteránus pap Pozsonyból Székesfehérvárra viszi ura ravatalához és összeborza-

dunk, mikor a homályból előlép Zápolya, hogy megkérje az özvegy kezét. Vele megyünk, a puha bécsi havon, ahol követi barátja szellemét a Kapucinusok kriptájába, hogy megnézze a barátoktól körülvevett üres koporsót, melynek felirata: Rudolf. Úgy érezte a történelem levegőjét, mint Shakespeare a római tragédiában, vagy az angol királyokról írt hatalmas történelmi freskóiban. Végigjárjuk nyomában a Felvidék kisvárosait, vele vagyunk a máramarosi rengetegek téli vadászházában. Szerelmi légyottokon a Városligetben. Kísérjük a kikapós szépasszonyokat a Kamaraerdőbe, a budai szállodába, a Tabán és a Krisztinaváros múltatsugárzó kis utcáin. Ott állunk a Belváros régi házainak egy ablaka alatt, lesve a szép asszonyokat és vele megyünk a Józsefváros, Terézváros, Buda kiskocsmáiba. Megesedáljuk Szemere Miklóst a „tatár kánt”, aki az „Utolsó nagyúr”. Kalandos útjain követjük haláláig mely diadala tetőpontján érte mikor a „Kékszalag hőse” lett. Vidéki restikben ebédelünk, bejárjuk Sindbáddal a Felvidéket, a Nyírséget és Budapestet. Elhisszük neki a szerelmi sok átélt vagy álmodott boldogságát és keservét. Ő pedig mesél, mint senki más. Ő a megtestesült mult. Talán azért archaizáló páratlan nyelvi gazdagsága. Nem utazik soha külföldre, neki elég a hazája. 1918-tól 1930-ig a Margitszigeten lakik, mert úgy szereti az embereket, hogy nem tud már közöttük élni. Ha Arany János megírhatta a tölgyek alatt Őszi-kéit és „Palatinus Jóska” cigány nyelvtanár, neki sem lehetnek nagyobb igényei, mint a Sziget.

Fájdalmas, nagy magyarsága akkor mutatkozik meg, amikor 1928-ban Edward K-tól Los Angelesből levelet kap és ajánlatot, hogy vándoroljon ki. Egyben \$ 15.000-et ajál az illető neki. Erre írja:

„...Nem, kedves Edward, nem ér meg nekem annyit a maga 15.000 dollárja, hogy vándormadárrá tudjak

betegségbe.”

Testét eltemették 1933-ban. De Sindbád időtlen és a testi halál pillanatában átváltozott. Hiszen maga írja le, miként lehetett volna ölmekatoná, fésű, vagy fagyöngy, míg az utolsót választotta, hogy végül az unalmas túlvilági életből leperegjen az öreg apáca rózsafüzérjéről és elguruljon egy régi, szép szőke asszony ablaka alá, leskelődni, hogyan fésülködik. Vagy ott ül, mint kísértet az egykor elcsábított Emma sirján, hogy vezekeljen. A mese pedig ömlik és akkor a legnagyobb, amikor a fonalat elveszítve, már maga az anyanyelv beszél, folytatva a líra varázsos játékát. Mi pedig ennek a páratlan művészetnek a megbüvöltjei Juhász Gyula szavaival kérjük a nemcsak lélekben, de testben is őriást:

Mesélj, mesélj, duruzsolj és dörömbölj.
Magyar szemöldökfánál magasabb.
Mesédre hadd csitúljon és örüljön
A magyar árva, aki csonka, rab.

Gordonkahangján, sírvigadásnak
Csak mondj tovább igaz magyar mesét,
Így vége lesz tán majd az éjszakának
S hajnalra pirkad majd e szürkesség.